

**Ecologisch vervolgonderzoek
Gebiedsontwikkelingen
Florence Nightingalepark
te Den Haag**

**Opdrachtgever
Dienst Stedelijke
Ontwikkeling,
Gemeente Den Haag**

Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

**Ecologisch vervolgonderzoek
Gebiedsontwikkelingen
Florence Nightingalepark
te Den Haag**

—
Aqua-Terra Nova BV

Zuidweg 79
2671 MP Naaldwijk
telefoon 0174 – 625246
fax 0174 – 629744
www.aquaterranova.nl
—

**Opdrachtgever
Dienst Stedelijke
Ontwikkeling,
Gemeente Den Haag**

Datum: 11 september 2012
Rapportnr: 212066/AQT 302 FF/TG
Status: definitieve rapportage

COLOFON

Titel : *Ecologisch vervolgonderzoek Gebiedsontwikkelingen
Florence Nightingalepark te Den Haag*

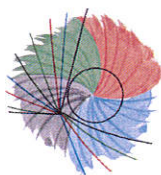
Opdrachtgever : *Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Gemeente Den Haag*

Projectteam

Projectmanager : ing. A.P. Wubben
Auteur : M.H.M. Groenewegen MSc
Waarnemer : M.H.M. Groenewegen MSc

Kwaliteitsborging : M.A. Pols MSc

Projectnummer : **212066**

Aqua-Terra Nova is lid van het Netwerk Groene Bureaus, de branche organisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van groene adviesbureaus.

Datum vrijgave	Status	Goedkeuring projectmanager	Goedkeuring kwaliteitsborger
11 september 2012	Definitief		

© 2012 Aqua-Terra Nova B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	1
1 INLEIDING	2
1.1 Aanleiding	2
1.2 Doelstelling	2
1.3 Leeswijzer	2
1.4 Verantwoording	2
2 WERKWIJZE	3
2.1 Inleiding	3
2.2 Projectbeschrijving	3
2.3 Wettelijk kader Flora- en Faunawet	3
2.4 Inventarisatie vogels met jaarrond beschermde nesten	3
2.5 Inventarisatie wilde planten	3
2.6 Inventarisatie vleermuizen	4
2.7 Effectbeoordeling en toetsing	4
3 PROJECT	5
3.1 Ligging projectgebied	5
3.2 Bestaande situatie	5
3.3 Beoogde situatie en werkzaamheden	5
4 RESULTATEN	6
4.1 Locatiebezoek	6
4.2 Wilde planten	6
4.2.1 Waarnemingen	6
4.2.2 Functionaliteit projectgebied	6
4.2.3 Effecten en toetsing	6
4.3 Jaarrond beschermde nesten	6
4.3.1 Waarnemingen	6
4.3.2 Functionaliteit projectgebied	7
4.3.3 Effecten en toetsing	7
4.4 Vleermuizen	7
4.4.1 Waarnemingen	7
4.4.2 Functionaliteit projectgebied	7
4.4.3 Effecten	8
5 CONCLUSIE	9
5.1 Aanwezigheid beschermde soorten	9
5.1.1 Wilde planten	9
5.1.2 Jaarrond beschermde nesten	9
5.1.3 Vleermuizen	9
5.2 Toetsing	9
5.2.1 Wilde planten	9
5.2.2 Vleermuizen	9
5.3 Maatregelen	9
5.3.1 Wilde planten	9
5.3.2 Vleermuizen	9
5.3.3 Ontheffingaanvraag	10
6 BRONVERMELDING	11
BIJLAGE 1 VIGERENDE WETGEVING	12
BIJLAGE 2 WAARNEMINGEN BESCHERMDE PLANTEN	14
BIJLAGE 3 WAARNEMINGEN VOGELS EN VLEERMUIZEN	15

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Gemeente Den Haag beoogt de gebiedsontwikkelingen in het plangebied Florence Nightingalepark uit te voeren. Uit voorgaand ecologisch onderzoek⁽¹⁵⁾ is gebleken dat de aanwezigheid van vogels met jaarrond beschermde nesten, vleermuizen en beschermde wilde planten in het projectgebied niet uitgesloten kan worden. In dit onderzoek wordt de aanwezigheid van deze soortgroepen in het projectgebied onderzocht door Aqua-Terra Nova BV in opdracht van Gemeente Den Haag.

1.2 Doelstelling

Het onderzoek heeft ten doel om vast te stellen:

1. of en welke vogels met jaarrond beschermde nesten, beschermde wilde planten en vleermuizen in het projectgebied aanwezig zijn;
2. wat de functionaliteit van het projectgebied is voor de aanwezige beschermde soorten;
3. welke effecten het project heeft op de functionele leefomgeving van de aanwezige beschermde soorten.

Vervolgens wordt aangegeven of mogelijke negatieve effecten van het project te vermijden, mitigeren, en/of te compenseren zijn en welke vervolprocedure benodigd is.

1.3 Leeswijzer

In de inleiding worden de aanleiding en de doelstelling van het onderzoek beschreven. Hierna volgt hoofdstuk 2 met de werkwijze. In hoofdstuk 3 komen de resultaten van de inventarisatie aan de orde. Dit leidt in hoofdstuk 4 tot een conclusie over het voorkomen van beschermde soorten en de te nemen maatregelen. Hierna volgen de bronvermeldingen en de bijlagen met o.a. inventarisatiegegevens.

1.4 Verantwoording

Ecologisch medewerkers van Aqua-Terra Nova bv hebben ruime veldervaring in onderzoek naar de beschermde soortgroepen en hebben daartoe gerichte cursussen gevolgd.

Dit onderzoek geeft een zo volledig mogelijk beeld van aangetroffen aanwezige soorten en de effecten die het project op deze soorten kan hebben. Dit dient gezien te worden vanuit het perspectief dat het onderzoek gebaseerd is op een momentopname. De waarnemingen en conclusies sluiten niet uit dat de ecologie zich op het projectgebied onvoorspelbaar ontwikkelt. Indien dit het geval is dient de initiatiefnemer hiertoe adequate maatregelen te treffen.

2 WERKWIJZE

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de resultaten van de voorliggende rapportage tot stand zijn gekomen. Dit hoofdstuk dient tevens als onderbouwing van de conclusies. In het kort wordt weergegeven hoe de Flora- en Faunawetgeving in het project wordt geborgd.

2.2 Projectbeschrijving

Het project wordt beschreven aan de hand van de door de opdrachtgever verstrekte informatie. Hiertoe wordt de omvang en ligging van het projectgebied beschreven in relatie tot groenstructuren in de omgeving, wordt de bestaande situatie geschetst en worden de beoogde activiteiten omschreven.

2.3 Wettelijk kader Flora- en Faunawet

In de Flora- en faunawet zijn beschermde soorten aangewezen. Hierbij zijn soorten ingedeeld in 3 beschermingscategorieën (tabel 1, 2 en 3) en vormen vogels een aparte categorie. Aanvullend zijn de nesten van enkele vogels jaarrond beschermd.

De bescherming van soorten is met name gericht op populaties en verblijfplaatsen van individuen. Hierbij wordt het 'nee, tenzij'-principe gehanteerd. Handelingen in strijd met de verbodsbepalingen zijn per definitie verboden. Uitzonderingen voor overtreding van de verbodsbepalingen kunnen worden verleend middels vrijstellingen en ontheffingen. Tevens is de zorgplicht te allen tijde van kracht voor alle planten en dieren. Zie box 1 voor de relevante verbodsbepalingen bij ruimtelijke inrichting en ontwikkelingen.

Box 1. Relevante verbodsbepalingen bij ruimtelijke inrichting en ontwikkelingen

Art 2 (zorgplicht); verplichting om schadelijke handelingen achterwege te laten, zoveel als redelijkerwijs gevergd kan worden;

Art. 8: verbod op het beschadigen etc. van groeiplaatsen van beschermde planten;

Art. 9: verbod op het doden, verwonden, vangen, opsporen etc. van beschermde dieren;

Art. 11: verbod op het beschadigen, verstoren etc. van verblijfplaatsen van beschermde dieren;

Art. 12: verbod op het beschadigen, vernielen en uitnemen van eieren van beschermde dieren.

2.4 Inventarisatie vogels met jaarrond beschermde nesten

De vogelinventarisatie is gericht op het onderzoeken van de aanwezigheid van gierzwaluw, huismus, slechtvalk, buizerd, sperwer, ransuil en boomvalk in het projectgebied. De inventarisatie is uitgevoerd conform de Broedvogelmonitoringsmethode van SOVON⁽⁵⁾ en de soortenstandaards⁽⁷⁾. In de soortenstandaards is de minimale onderzoeksinspanning aangegeven. Afwijkingen van de soortenstandaards en Broedvogelmonitoringsmethode worden onderbouwd bij de resultaten.

In totaal zijn 2 vogelinventarisaties bij droog weer uitgevoerd door één ervaren veldwerker met verrekijker, waarvan 1 voor de avondschemer en 1 bij zonsopkomst. Tijdens de inventarisaties zijn waarnemingen (soort, tijdstip, locatie, gedrag etc.) en de weersomstandigheden genoteerd. De resultaten van de inventarisaties zijn weergegeven op kaarten. Aan de hand van de resultaten is de functionaliteit van het projectgebied voor beschermde soorten beschreven en zo nodig met foto's verduidelijkt.

2.5 Inventarisatie wilde planten

De planteninventarisatie is gericht op het onderzoeken van de aanwezigheid van daslook, rietorchis en ruig klokje. Hiertoe is een locatiebezoek uitgevoerd tijdens de bloeiperiode zoals aangegeven in de Heukels' Flora⁽⁸⁾. Afwijkingen van de onderzoeksperiode worden onderbouwd bij de resultaten.

In totaal zijn 2 planteninventarisaties uitgevoerd in de geschikte periode door één ervaren veldwerker. Tijdens de inventarisaties zijn waarnemingen (soort, locatie) en de weersomstandigheden genoteerd. De resultaten van de inventarisaties zijn weergegeven op kaarten. Aan de hand van de resultaten is de functionaliteit van het projectgebied voor beschermde soorten beschreven en zo nodig met foto's verduidelijkt.

2.6 Inventarisatie vleermuizen

De vleermuizeninventarisatie is uitgevoerd conform het Vleermuizenprotocol⁽⁵⁾ en de Soortenstandaards voor vleermuizen⁽⁶⁾. In het protocol en soortenstandaards is de minimale onderzoeksinspanning aangegeven. Afwijkingen van het vleermuisprotocol en soortenstandaards worden onderbouwd bij de resultaten.

De inventarisaties zijn uitgevoerd in de geschikte periode door één ervaren veldwerker met batdetector (Pettersson D240x) en opnameapparatuur. Tijdens de inventarisaties zijn waarnemingen (soort, tijdstip, locatie, gedrag etc.) en de weersomstandigheden genoteerd en zijn geluidsopnamen van vleermuizen gemaakt. Geluidsopnamen zijn met Batsound geanalyseerd. De resultaten van de inventarisaties zijn weergegeven op kaarten. Aan de hand van de resultaten is de functionaliteit van het projectgebied voor beschermde soorten beschreven en zo nodig met foto's verduidelijkt.

Omdat de activiteit van vleermuizen afhankelijk is van de weersomstandigheden en vleermuizen regelmatig verhuizen tussen verschillende verblijfplekken, is het noodzakelijk meerdere malen bij gunstige weersomstandigheden te inventariseren. Gunstige weersomstandigheden zijn nachten met een temperatuur van >10°C en zonder harde wind of regen.

2.7 Effectbeoordeling en toetsing

Voor de aanwezige beschermde soorten worden de effecten van de voorgenomen handelingen beoordeeld en getoetst aan de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet en de zorgplicht.

De toetsing is gericht op aantasting en verstoring van individuen, hun voortplantingsplaatsen en overige vaste rust- en verblijfplaatsen en hun functionele leefomgeving. De toetsing is afhankelijk van de kwetsbare periode waarin handelingen een effect kunnen hebben. Vervolgens wordt beoordeeld of aantasting van individuen, verblijfplaatsen en hun functionele leefomgeving een effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de regionale of landelijke populatie.

Per soortgroep worden de handelingen getoetst aan de verbodsbepalingen en de zorgplicht. Per beschermingscategorie worden hierbij verschillende toetsingskaders gehanteerd (zie tabel 3).

Tabel 1. Toetsingskader per beschermingscategorie

Categorie	Toetsingskader
Tabel 2 (voornamelijk wilde planten)	Conform de gedragscode dienen schadelijke effecten zoveel mogelijk voorkomen te worden, beperkt te worden of ongedaan gemaakt te worden, waarbij speciale aandacht uitgaat voor het behoud van de plaatselijke populatie.
Tabel 3 Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB	Effecten dienen te allen tijde voorkomen te worden. Voor het verwijderen of verstoren van verblijfplaatsen, essentiële vliegroutes of essentieel foerageergebied is een ontheffing van de Flora- en Faunawet noodzakelijk.
Vogels	Verstoring of verwijdering van in gebruik zijnde nesten dient te allen tijde voorkomen te worden. Van ca. 15 vogelsoorten zijn de nesten jaarrond beschermd. Voor het verwijderen van dergelijke nesten is een ontheffing van de Flora- en Faunawet noodzakelijk.

3 PROJECT

3.1 Ligging projectgebied

Het projectgebied is gelegen aan de Leyweg en Escamplaan in het stadsdeel de Escamp van Den Haag te Zuid-Holland. Het wordt begrenst door woningen ten noorden van de Escamplaan, het Florence Nightingale Park, een woonbuurt, de Constance Gelderblomlaan, een Geothermiecentrale en de Leyweg. Zie figuur 1 voor de ligging en bijlage 2 voor de begrenzing van het projectgebied.

Figuur 1. Ligging projectgebied

3.2 Bestaande situatie

Het projectgebied betreft een onderdeel van het plangebied 'Florence Nightingalepark' en heeft een oppervlakte van ca. 15,7 ha. Het projectgebied bestaat grotendeels uit verhard terrein. Zie de Eco-effectscan⁽¹⁵⁾ voor een uitgebreide omschrijving van het projectgebied.

3.3 Beoogde situatie en werkzaamheden

Deze projectomschrijving is opgesteld aan de hand van plattegronden, ontwerptekeningen en de mondeling door de opdrachtgever verstrekte informatie. Het project betreft volgens de Flora- en faunawet een ruimtelijke ingreep. In het projectgebied wordt de bestaande situatie verwijderd, waarna de nieuwe situatie gerealiseerd wordt.

De gebiedsontwikkelingen betreffen een uitbreiding van het HagaZiekenhuis, de realisatie van woningen en commerciële voorzieningen gerelateerd aan 'zorg' en het aanpassen van de openbare ruimte aan de behoeften van de medische doeleinden. Ter plaatse van de gebiedsontwikkelingen wordt uitgegaan van een algehele herinrichting, waarbij o.a. de kap van bomen, de sloop van gebouwen, het vergraven van de bovengrond ten behoeve van het bouwrijp maken en werkzaamheden ten behoeve van nieuwbouw mogelijk zijn. Voor een uitgebreide omschrijving zie de Eco-effectscan⁽¹⁵⁾.

Deze activiteiten vormen de basis voor de toetsing aan de Flora- en Faunawet.

4 RESULTATEN

4.1 Locatiebezoek

Zie tabel 2 voor de data en weersomstandigheden tijdens de locatiebezoeken.

Datum	Waarnemer	Tijd	Weersomstandigheden
14 mei 2012	M.H.M. Groenewegen	15.00 – 17.00 uur	Zon, droog, 20°C, wind 2-3 Bft
23 mei 2012	M.H.M. Groenewegen	08.30 – 10.30 uur	Zon, droog, 20°C, wind 2-3 Bft
29 mei 2012	M.H.M. Groenewegen	20.30 – 00.00 uur	(Zon) droog, 18°C, wind 2-3 Bft
14 juni 2012	M.H.M. Groenewegen	03.00 – 05.30 uur	Droog, 9°C, wind 3-4 Bft
27 augustus 2012	M.H.M. Groenewegen	21.30 – 23.30 uur	Droog, 20°C, wind 3 Bft
7 september 2012	C.G. van der Graaf	21.00 – 00.00 uur	Open, droog, 15°C, wind 1-2 Bft

Tabel 2. Logboek locatiebezoeken

In totaal zijn 6 locatiebezoeken uitgevoerd.

4.2 Wilde planten

4.2.1 Waarnemingen

In het bosschage tussen de Excamplaan en het Florence Nightingalepark en tussen de Escamplaan en de A.H. Schimweg is daslook aanwezig. In het bosschage tussen de parkeerplaats van het Zustergebouw en de Escamplaan is gewone vogelmelk aanwezig. Zie bijlage 1 voor de locaties van beschermde wilde planten.

Langs een watergang buiten het projectgebied is rietorchis aanwezig. In totaal zijn 3 exemplaren waargenomen. In het projectgebied wordt de aanwezigheid van rietorchis uitgesloten.

4.2.2 Functionaliteit projectgebied

Het projectgebied heeft een functie als standplaats voor een populatie gewone vogelmelk als onderdeel van de regionale populatie⁽¹⁶⁾. Verwacht wordt dat de populatie in het projectgebied een beperkte bijdrage levert aan de regionale populatie.

Het projectgebied heeft een functie als standplaats voor een populatie daslook als onderdeel van de regionale populatie⁽¹⁶⁾. Verwacht wordt dat de populatie in het projectgebied een redelijke bijdrage levert aan de regionale populatie.

Het projectgebied heeft geen functie voor overige beschermde wilde planten.

4.2.3 Effecten en toetsing

Met het verwijderen van het bosschage parallel langs de Escamplaan en het verwijderen van het bosschage tussen de A.H. Schimweg en de Escamplaan kunnen standplaatsen van gewone vogelmelk en daslook verloren gaan.

Voor het verwijderen van standplaatsen van gewone vogelmelk geldt een vrijstelling in het kader van de Flora- en Faunawet. Voor het verwijderen van standplaatsen van daslook is een ontheffing voor de Flora- en Faunawet noodzakelijk, tenzij de werkzaamheden conform een gedragscode worden uitgevoerd.

4.3 Jaarrond beschermde nesten

4.3.1 Waarnemingen

Tijdens de locatiebezoeken zijn maximaal 2 gierzwaluwen foeragerend op grote hoogte boven het projectgebied waargenomen. Invliegende exemplaren en nestindicerend gedrag is niet waargenomen. Zie bijlage 3 voor de locaties van de waarnemingen.

Overige vogels met jaarrond beschermde nesten zijn niet waargenomen in het projectgebied.

Buiten het projectgebied, vanaf ca. 200 meter aan de noordzijde, zijn ca. 5 foeragerende gierzwaluwen waargenomen. Nesten of nestindicerend gedrag van gierzwaluw is niet waargenomen.

4.3.2 Functionaliteit projectgebied

Het projectgebied heeft een beperkte functie als foerageergebied voor gierzwaluw.

4.3.3 Effecten en toetsing

Het project heeft geen effect op vogels met jaarrond beschermde nesten. Een nadere toetsing en gerichte maatregelen voor jaarrond beschermde nesten zijn derhalve niet van toepassing.

4.4 Vleermuizen

4.4.1 Waarnemingen

De waarnemingen per inventarisatieronde zijn in bijlage 2 op kaarten weergegeven. Zie tabel 3 voor een beknopt resultatenoverzicht.

Soort	Gedrag	Locatie	Aantal
Gewone dwergvleermuis	Foeragerend	Escamplaan, t.h.v. boerderij De Nijkamphoeve	1-2
		Escamplaan, t.h.v. fietspad – AH. Shimweg	1
		Fietspad Escamplaan - A.H. Schimweg	1-2
		Open weide Escamplaan - A.H. Schimweg	2-3
		Florence Nightingaleweg	1
		Bosschage / watergang Gelderblomlaan	1
		Apotheek Leyenburg	1-2
		Watergang Gelderblomlaan	1
		Fietspad Dedemvaartweg - A.H. Schimweg	1
		Waterpartij woonbuurt	2
	Baltsend	Zusterflat	1
		Escamplaan, t.h.v. boerderij De Nijkamphoeve	1
		2 onder 1-kapwoningen Escamplaan	2
		Open weide Escamplaan - A.H. Schimweg	1-2
		Fietspad Escamplaan - A.H. Schimweg	1
		Park zuidzijde Ziekenhuis Leyenburg	2
		Florence Nightingaleweg	1
		Apotheek Leyenburg	1-2
		Waterpartij woonbuurt	2
		Fietspad Dedemvaartweg - A.H. Schimweg	1
Ruige dwergvleermuis	Foeragerend	Escamplaan, t.h.v. boerderij De Nijkamphoeve	1
		Florence Nightingaleweg	1
		Geothermie centrale	1
	Waterpartij woonbuurt	2	
Baltsend	Bosschage parkeerplaats Zusterflat - Escamplaan	1	
Rosse vleermuis	Foeragerend	Florence Nightingaleweg	1
Watervleermuis	Foeragerend	Waterpartij Florence Nightingale park	1
		Waterpartij woonbuurt	1

Tabel 3. Waarnemingen vleermuizen (buiten projectgebied is in grijs & schuin weergegeven)

In het projectgebied zijn ca. 10 gewone dwergvleermuizen, ca. 2 ruige dwergvleermuizen en 1 rosse vleermuis waargenomen.

In de omgeving van het projectgebied zijn ca. 3 gewone dwergvleermuizen en 2 watervleermuizen waargenomen.

In- of uitvliegende vleermuizen zijn niet waargenomen.

4.4.2 Functionaliteit projectgebied

Het projectgebied heeft een functie als foerageergebied voor gewone- en ruige dwergvleermuizen en rosse vleermuis. Uitgesloten wordt dat dit een essentieel foerageergebied betreft, vanwege de lage dichtheid waargenomen vleermuizen en de aanwezigheid van voldoende alternatieven in de omgeving.

De bomenrij langs de Escamplaan, het fietspad tussen Escamplaan en de A.H. Schimweg en de Florence Nightingaleweg hebben een functie als vliegroute. Uitgesloten wordt dat dit essentiële vliegroutes betreffen, vanwege de lage dichtheid waargenomen vleermuizen en de aanwezigheid van voldoende alternatieven in de omgeving.

De aanwezigheid van ca. 5 zomer- en baltsverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen kan niet uitgesloten worden. Het betreft 2 vermoedelijke zomer- en baltsverblijfplaatsen in de 2 onder 1-kapwoning langs de Escamplaan, 1 vermoedelijke baltsverblijfplaats in het Zustergebouw en 2

baltsverblijfplaatsen in de Apotheek Leyenburg. In deze gebouwen kan de aanwezigheid van winterverblijven niet uitgesloten worden.

Uitgesloten wordt dat in het projectgebied kraam- of massawinterverblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn.

4.4.3 *Effecten*

Met het verwijderen van de vegetatie in het projectgebied gaat een foerageergebied met een beperkte functie voor enkele gewone- en ruige dwergvleermuizen en een rosse vleermuis verloren. Vanwege de beschikbaarheid van alternatieve geschikte foerageergebieden in de omgeving betreft het geen aantasting van de functionele leefomgeving van de aanwezige vleermuizen.

Met het wijzigen van de bosschages en aaneengesloten bomenrijen langs de Escamplaan en het fietspad tussen Escamplaan en de A.H. Schimweg kunnen vliegroutes met een beperkte functie voor enkele gewone- en ruige dwergvleermuizen verloren gaan. Vanwege de beschikbaarheid van alternatieve geschikte vliegroutes in de omgeving betreft het geen aantasting van de functionele leefomgeving van de aanwezige vleermuizen.

Met het verwijderen c.q. renoveren van de 2 onder 1-kap woningen, de Zusterflat en de Apotheek Leyenburg kunnen ca. 5 zomer- en baltsverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen verloren gaan. Uitgesloten wordt dat deze aantasting een effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van gewone dwergvleermuizen in Den Haag⁽¹⁶⁾.

5 CONCLUSIE

5.1 Aanwezigheid beschermde soorten

5.1.1 *Wilde planten*

In het projectgebied zijn standplaatsen van gewone vogelmelk en daslook aanwezig.

5.1.2 *Jaarrond beschermde nesten*

Boven het projectgebied zijn enkele gierzwaluwen foeragerend op grote hoogte aanwezig. In het projectgebied zijn geen jaarrond beschermde nesten aanwezig. Een nadere toetsing aan de Flora- en Faunawet met betrekking tot vogels met jaarrond beschermde nesten is derhalve niet van toepassing.

5.1.3 *Vleermuizen*

In het projectgebied zijn ca. 10 gewone dwergvleermuizen, ca. 2 ruige dwergvleermuizen en 1 rosse vleermuis aanwezig. Het projectgebied vormt een beperkt foerageergebied voor deze soorten en een beperkte vliegroute voor de gewone- en ruige dwergvleermuizen. Tot slot kan de aanwezigheid van ca. 5 zomer- en baltsverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen niet uitgesloten worden in de 2 onder 1-kapwoning langs de Escamplaan, in het Zustergebouw en in de Apotheek Leyenburg.

5.2 Toetsing

5.2.1 *Wilde planten*

Voor het verwijderen van standplaatsen van gewone vogelmelk geldt een vrijstelling voor de Flora- en Faunawet. Tevens wordt het niet noodzakelijk geacht om in het kader van de Zorgplicht maatregelen te treffen voor gewone vogelmelk.

Voor het verwijderen van standplaatsen van daslook is een ontheffing noodzakelijk, tenzij de werkzaamheden aantoonbaar uitgevoerd worden conform een goedgekeurde gedragscode, bijvoorbeeld de Gedragscode voor de Bouw- en Ontwikkelsector⁽¹⁷⁾.

5.2.2 *Vleermuizen*

Met het verwijderen c.q. renoveren van de 2 onder 1-kapwoning langs de Escamplaan, het Zustergebouw en de Apotheek Leyenburg kan niet uitgesloten worden dat 5 zomer- of baltsverblijven van gewone dwergvleermuizen verloren gaan. Het verwijderen, verstoren of beschadigen van verblijfplaatsen van vleermuizen is in strijd met de Flora- en Faunawet.

Vleermuizen leven in een netwerk van verblijfplaatsen. In de directe omgeving zijn met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid voldoende alternatieve vaste rust- en verblijfplaatsen beschikbaar binnen het bestaande netwerk van de aanwezige vleermuizen. Dit geldt zeker voor zomer- en baltsverblijfplaatsen. Echter, om de functionaliteit van vleermuizen te waarborgen dienen mitigerende maatregelen getroffen te worden. Indien het niet mogelijk is om deze maatregelen uit te voeren, dient ontheffing voor het project aangevraagd te worden.

5.3 Maatregelen

5.3.1 *Wilde planten*

Conform de Gedragscode⁽¹⁷⁾ dienen de volgende maatregelen uitgevoerd te worden t.b.v. de populatie daslook:

- de groeiplaatsen worden in de periode april – juli uitgestoken en, eventueel na opslag in depot, in vergelijkbaar geschikt biotoop in het projectgebied of in de omgeving teruggeplaatst.
- De uitwerking van de maatregel wordt opgenomen in een ecologisch werkprotocol en onder ecologisch toezicht uitgevoerd.

5.3.2 *Vleermuizen*

Om overtreding van de Flora- en Faunawet te voorkomen, dienen maatregelen getroffen te worden om de functionaliteit van verblijfplaatsen voor vleermuizen te allen tijde te waarborgen. Hiertoe dienen de volgende maatregelen getroffen te worden⁽⁷⁾:

- De sloopwerkzaamheden worden uitgevoerd in de periode april t/m oktober.
- Minimaal 3 dagen voorafgaand aan de sloop wordt de bebouwing onder ecologisch toezicht ongeschikt gemaakt. Geadviseerd wordt om tocht te creëren door over de gehele hoogte de gevelhoeken te verwijderen.
- Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden buiten de daglichtperiode in de periode maart t/m oktober wordt verlichting zoveel mogelijk naar de grond gericht en wordt uitstraling zoveel mogelijk voorkomen.

- In de nieuwe situatie worden vleermuisvoorzieningen aangebracht. Hiertoe kan een spouwmuur geschikt gemaakt worden voor vleermuizen of kunnen inbouwstenen of uitwendige vleermuiskasten worden geplaatst.
- De uitwerking van de maatregelen wordt opgenomen in een ecologisch werkprotocol en wordt onder ecologisch toezicht uitgevoerd.

5.3.3 *Ontheffingaanvraag*

Indien het niet mogelijk is om bovenstaande maatregelen uit te voeren, dient ontheffing voor de Flora- en Faunawet aangevraagd te worden. Ontheffingverlening is alleen mogelijk indien het project een van de volgende wettelijke belangen dient:

1. Bescherming van flora en fauna;
2. Volksgezondheid of openbare veiligheid;
3. Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Aanvullend dient de alternatievenafweging duidelijk te onderbouwen zijn met betrekking tot de locatie, inrichting en uitvoering.

6 BRONVERMELDING

1. 'Flora- en faunawet', Ministerie van LNV, Den Haag, 2002.
2. 'Wijziging Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet', Staatscourant, Den Haag, 2 februari 2005.
3. 'Handreiking Flora- en faunawet', W.R.M. van Heusden & S.J. Vreugdenhil, Dienst landelijk gebied, oktober 2008.
4. 'Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet', Dienst Regelingen, Ministerie van LNV, augustus 2009.
5. 'Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek', SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2011.
6. 'Vleermuizenprotocol', Vakberaad vleermuizen & Netwerk Groene Bureaus. 24-01-2012.
7. 'Soortenstandaard gewone dwergvleermuis' & 'Soortenstandaard ruige dwergvleermuis'. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van EL&I. December 2011.
8. 'Heukels' Flora', Nationaal Herbarium Nederland, Universiteit Leiden, 2005.
9. www.zoogdiervereniging.nl
10. www.vleermuis.net
11. www.vleermuizenindestad.nl
12. www.minlnv.nl
13. 'Werkatlas verspreiding zoogdieren in Zuid-Holland 2000-2008', K. Mostert en J. Willemsen, Stichting Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland, Delft, december 2008.
14. 'Vleermuizen', C. Dietz et al., Tirion Natuur, Utrecht, 2011.
15. 'Eco-effectscan Bestemmingsplan Nightingalepark te Den Haag'. Aqua-Terra Nova BV. 18 Juli 2012. 212066/AQT301aFF/TG.
16. www.waarneming.nl, Den Haag (gemeente)
17. 'Gedragscode Flora- en Faunawet voor de Bouw- en Ontwikkelsector'. Bouwend Nederland en Neprom, 20-04-2009.

BIJLAGE 1 VIGERENDE WETGEVING

Flora- en faunawet

In 2002 is de nieuwe Flora- en faunawet in werking getreden. Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet geldt voor de aangewezen beschermde soorten in heel Nederland, dus ook buiten beschermde natuurgebieden. Bij het in stand houden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten wordt het 'nee, tenzij principe' gehanteerd. Dit betekent dat potentieel schadelijke handelingen per definitie verboden zijn. De schadelijke handelingen zijn opgenomen in de onderstaande verbodsbepalingen:

Art. 8: verbod op het plukken, verzamelen, afsnijden, uitsteken, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen van beschermde inheemse planten.

Art. 9: verbod op het doden, verwonden, vangen, bemachtigen of met het oog daartoe opsporen van beschermde inheemse dieren.

Art. 10: verbod op het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.

Art. 11: verbod op het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren.

Art. 12: verbod op het beschadigen, vernielen en uitnemen van eieren van beschermde dieren.

Art. 13: verbod op planten of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, of onder zich te hebben.

Alleen onder strikte voorwaarden zijn afwijkingen van de verbodsbepalingen mogelijk. Hiertoe zal een ontheffing ex. Artikel 75 moeten worden aangevraagd. De doelstelling van de wet is om van de beschermde soorten in Nederland duurzame populaties in stand te houden. Hiertoe dient de 'gunstige staat van instandhouding' van de soort gewaarborgd te worden. Indien het behoud van de functionaliteit van het leefgebied van beschermde soorten gegarandeerd is, zo nodig door het treffen van mitigerende maatregelen, is er geen sprake van overtreding van de verbodsbepalingen. Indien hiertoe mitigerende maatregelen nodig zijn, dient aantoonbaar volgens een ecologisch werkprotocol of een goedgekeurde gedragscode gewerkt te worden. Een ontheffing zal dan niet nodig zijn.

Ontheffing Flora- en faunawet (artikel 75)

Voor overtreding van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet kan ontheffing aangevraagd worden. Voorwaarde voor het verkrijgen van een ontheffing is dat het project geen negatief effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten én mits het project een bij wet genoemd belang dient. Voor soorten die aangewezen zijn in de Vogel- of Habitatrichtlijnen dient het project aanvullende belangen te dienen. De beschermde soorten zijn in drie tabellen met verschillende beschermingsniveaus opgenomen. Vogels vallen buiten deze indeling en worden in de volgende paragraaf besproken. Voor algemeen voorkomende soorten (tabel 1) geldt o.a. voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling, waardoor een ontheffing niet nodig is. Voor schaarse soorten (tabel 2) is een ontheffing niet nodig, mits gebruik gemaakt wordt van een gedragscode. Voor strikt beschermde soorten (tabel 3) zal bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing nodig zijn. Voor alle inheemse soorten geldt daarnaast de algemene Zorgplicht, waarin gesteld wordt dat schade aan alle planten en dieren, zoveel als redelijkerwijs verwacht kan worden, voorkomen dient te worden.

Vogels

Van alle inheemse vogelsoorten zijn de nesten gedurende het broeden beschermd. De meeste vogels broeden in de periode 15 maart t/m 15 juli. Voor het verstoren van broedende vogels wordt in principe geen ontheffing verleend, omdat de verstoring eenvoudig voorkomen kan worden door de activiteiten buiten het broedseizoen uit te voeren. Van ca. 15 vogelsoorten zijn de nesten jaarrond beschermd. Deze vogelsoorten zijn in vier categorieën ingedeeld⁽⁸⁾:

Cat 1 betreft vogelsoorten die het nest jaarrond gebruiken als vaste verblijfplaats,

Cat 2 betreft koloniebroeders die elk broedseizoen terugkeren naar dezelfde nestlocatie en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop,

Cat 3 betreft overige vogelsoorten die elk broedseizoen terugkeren naar dezelfde nestlocatie en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop,

Cat 4 betreft vogelsoorten die elk broedseizoen terugkeren naar dezelfde nestlocatie en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn om een nest te bouwen.

Tot slot zijn de nesten van enkele vogelsoorten (uit Cat 5) alleen jaarrond beschermd indien zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen, bijvoorbeeld als in de omgeving van een projectgebied geen of onvoldoende alternatieve geschikte nestplaatsen aangeboden worden.

Voor beschadiging of vernietiging van jaarrond beschermde vogelnesten (art. 11) kan alleen ontheffing worden verleend, indien het project een belang uit de Vogelrichtlijn dient.

Gedragscode

In een gedragscode beschrijft een organisatie hoe tijdens de uitvoering van werkzaamheden de schade aan beschermde dieren en planten wordt voorkomen of tot een minimum wordt beperkt. De gedragscode moet aangeven hoe er in de praktijk "zorgvuldig wordt gehandeld". De gedragscode kan zelf worden opgesteld en ter goedkeuring worden voorgelegd aan de minister van EL&I. Indien men aantoonbaar werkt volgens een goedgekeurde gedragscode, hoeft men voor activiteiten in het leefgebied van soorten van tabel 2 geen ontheffing aan te vragen. Voor bestendig beheer en onderhoudswerkzaamheden in natuurbeheer, landbouw of bosbouw geldt de gedragscode ook voor soorten uit tabel 3, met uitzondering van de soorten die ook onder Bijlage IV van de Habitatrichtlijn vallen.

Zorgplicht

Bij elk project, op elke locatie en bij elke handeling of activiteit geldt naast de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet bovendien de 'zorgplicht'. Een ieder (van de projectontwikkelaar die achter zijn bureau werkt aan de opzet van een nieuw project tot aan de uitvoerende mensen op de bouwlocatie) dient zó te handelen, of juist handelingen na te laten, dat de in het wild voorkomende dieren- en plantensoorten geen of zo min mogelijk hinder ondervinden.

BIJLAGE 2 WAARNEMINGEN BESCHERMDE PLANTEN

- = projectgebied
- = Daslook
- = Rietorchis
- = Gewone vogelmelk

BIJLAGE 3 WAARNEMINGEN VOGELS EN VLEERMUIZEN

23 mei 2012

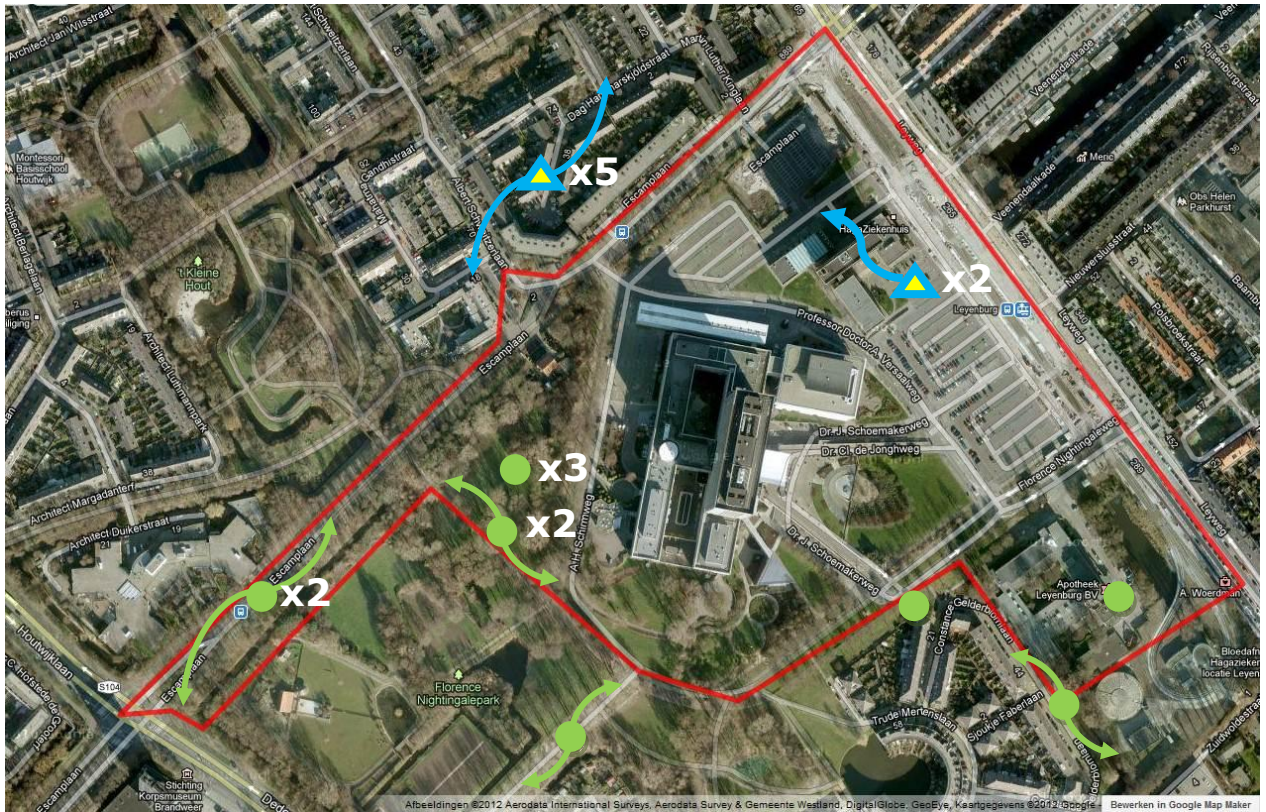
08.30 – 10.30 uur

 = Projectgebied	 = Gierzwaluw
 = Gewone dwergvleermuis	 = Verblijfplaats
 = Ruige dwergvleermuis	 = Vliegroute
 = Rosse vleermuis	 = baltsend
 = Watervleermuis	

29 mei 2012

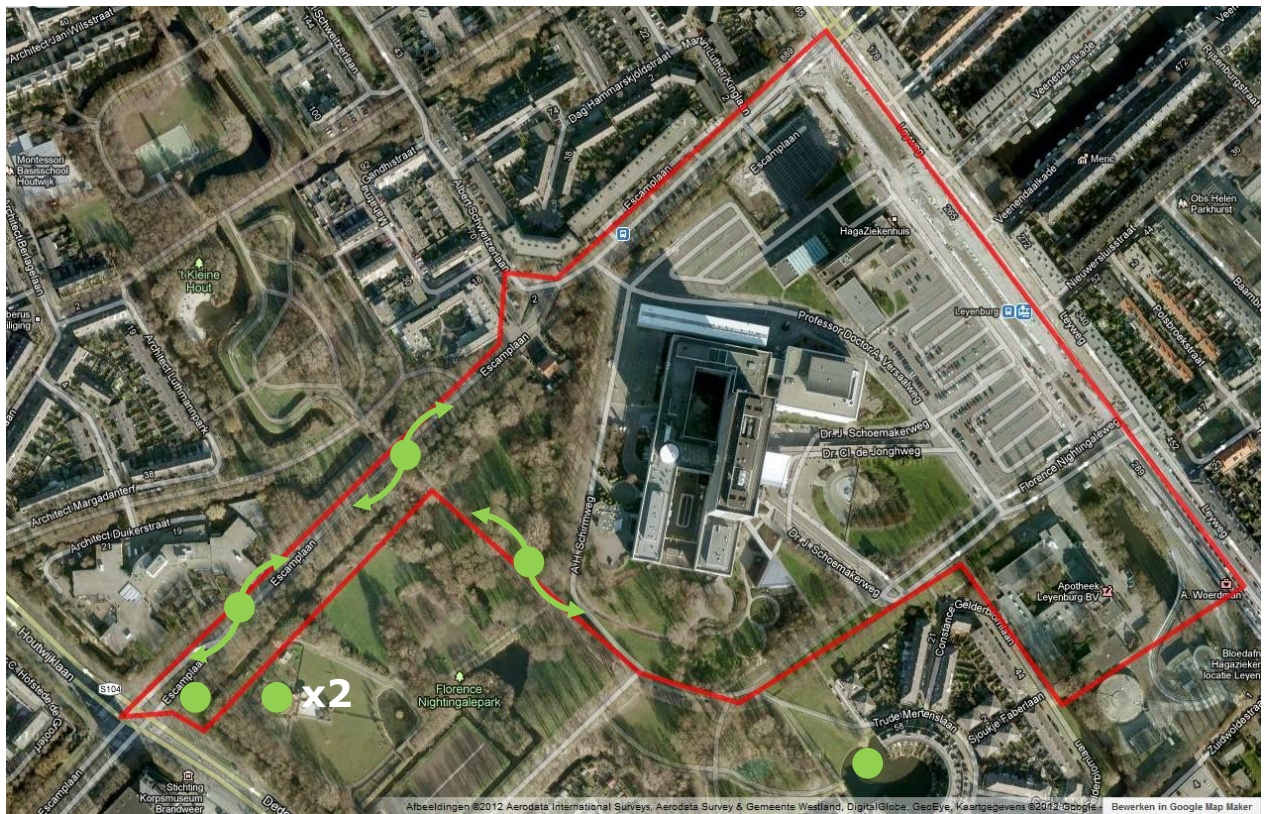
20.30 – 00.00 uur

 = Projectgebied	 = Gierzwaluw
 = Gewone dwergvleermuis	 = Verblijfplaats
 = Ruige dwergvleermuis	 = Vliegroute
 = Rosse vleermuis	 = baltsend
 = Watervleermuis	

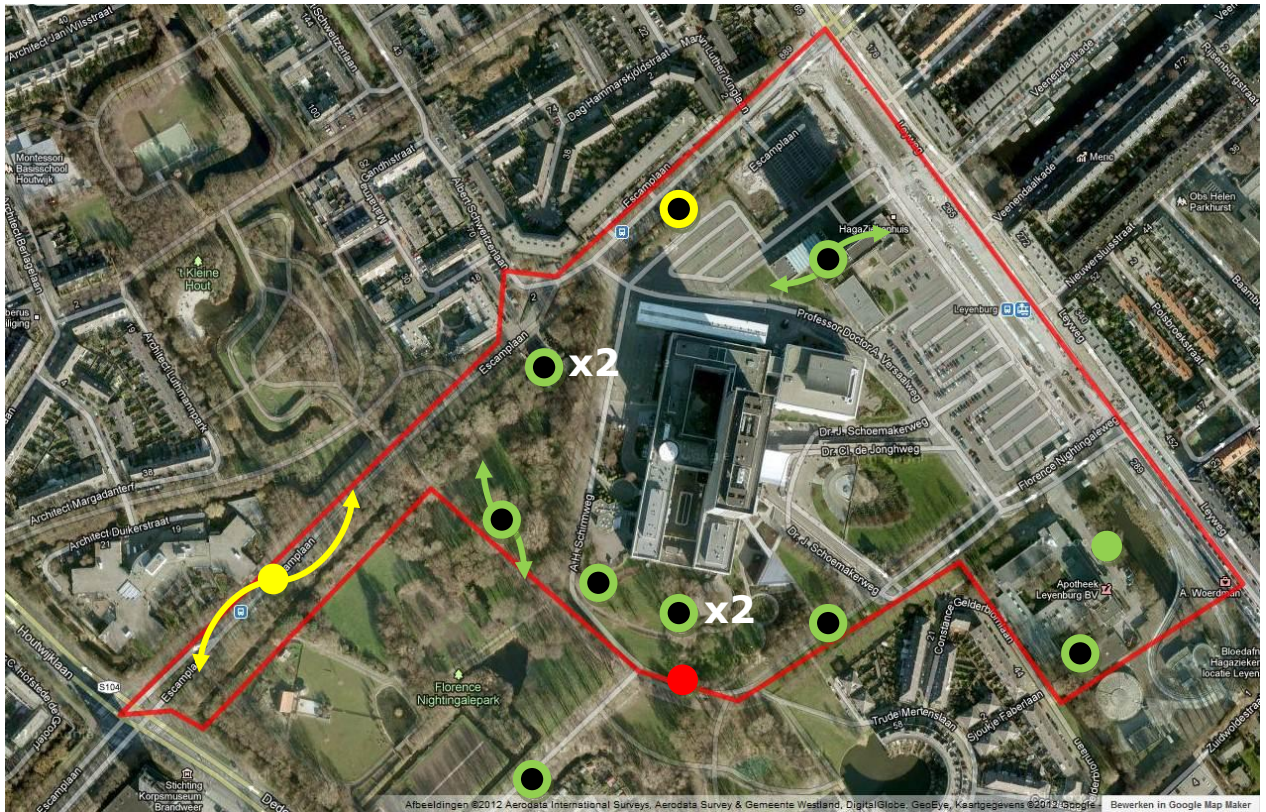
14 juni 2012

03.00 – 05.00 uur

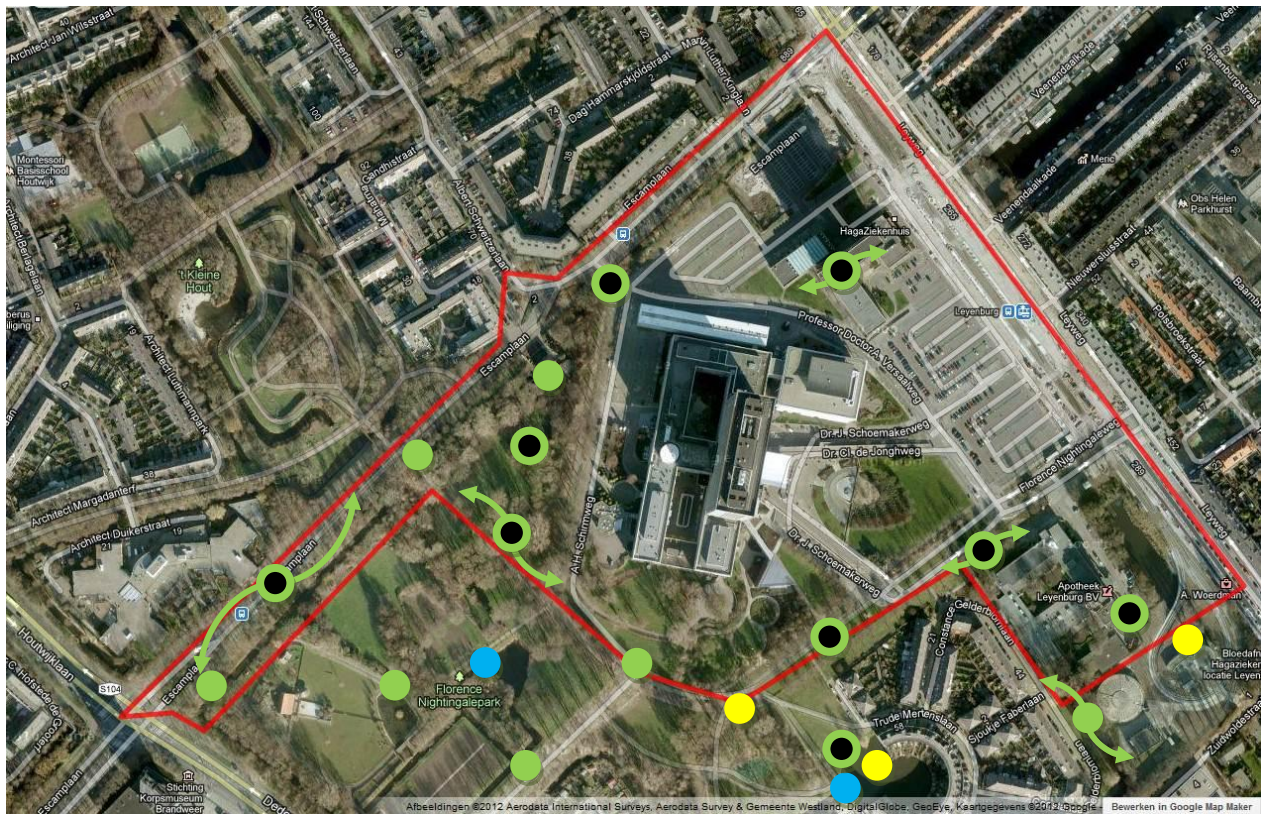
 = Projectgebied	 = Gierzwaluw
 = Gewone dwergvleermuis	 = Verblijfplaats
 = Ruige dwergvleermuis	 = Vliegroute
 = Rosse vleermuis	 = baltsend
 = Watervleermuis	

27 augustus 2012 21.30 – 23.30 uur

 = Projectgebied	 = Gierzwaluw
 = Gewone dwergvleermuis	 = Verblijfplaats
 = Ruige dwergvleermuis	 = Vliegroute
 = Rosse vleermuis	 = baltsend
 = Watervleermuis	

7 september 2012 21.30 – 23.30 uur

 = Projectgebied	 = Gierzwaluw
 = Gewone dwergvleermuis	 = Verblijfplaats
 = Ruige dwergvleermuis	 = Vliegroute
 = Rosse vleermuis	 = baltsend
 = Watervleermuis	